

СИМВОЛЪТ НА ДРАКОНА В КИТАЙСКАТА КУЛТУРА

Драконът (龙) е едно от най-старите животни символи, чиито стилизирани изображения са елемент от украсата на древните бронзови съдове, излети още преди откриването на писмото. В пълен контраст със западната митология обаче, драконите рядко се представят като зли същества. Те вдъхват страх, но са смятани за добри и справедливи същества, носители на богатство и късмет. Драконите в западната и китайската митология имат много прилики – имат големи туловища, покрити с люспи, имат по четири крака, рога и могат да летят, но за разлика от Западния дракон, Китайският не е многоглав, а – едноглав и е много почитано същество, към което се отправят молби, както към справедлив и честен управник, поради което той се превръща в символ на властта и бива поставян върху облеклото на императорското семейство и благородниците. Всъщност, драконът става символ на императора след края на династия Хан. По време на династия Западна Хан (206 г. пр. Хр. – 23 г.), император Лиу Бан разказвал, че майка му го е родила, след като на сън се венчала с дракон и той самият е син на дракон. Народът пък говорел, че когато Лиу Бан си пийнел повече, главата му приемала форма на дракон.

С разпространението на будизма, драконовата символика е погълната от новата религия и е погрешно да се смята, че само защото драконът присъства в будисткото изкуство, той е произлязъл от него. Някои изследователи придават популярността на образа на дракона в Китай на това, че той е бил тотем на племето Ся, чиято култура лежи в основата на цялата китайска култура. В последствие, като обобщен образ с различни черти на други тотемни животни, култът към дракона става все по-известен. Спори се кое е първото животно, от което е произлязъл драконът. Някои твърдят, че това е крокодилът, други – змията, а най-ранните схващания са, че през един дъждовен ден драконът се появил от светкавица. Д-р Ричард Бруин, географ и историк от Хонгконгския университет твърди, че драконът е навлязъл от Южен към Северен Китай, тъй като той открива и проучва 25 лодки с формата на драконови глави в Пин Шан, Тин Шуейвай и др. села около Хонг Конг. Тези драконови глави имали много общи черти с

огромните сладководни крокодили, които били с дължина около 6 метра и обитавали устието на река Джудзян (Перлената река) преди около 1000 години. „Според други специалисти, драконът е бил първоначално в облика на див кон, обитавал Северен Китай. През 1971 год. при археологически разкопки в областта Сансинтала, Вътрешна Монголия, е била намерена фигура на дракон с конска глава и змийско тяло, изработена от нефрит и датираща от близо 5000 години (вж. обр. 1). Древните китайци са наричали хубавия и бърз кон ‘дракон’. И до днес монголските народни песни твърдят, че добрият кон е ‘златен дракон, слязъл от небето’“ (Ниу, 2001, 390–391).

През 1987 год. по време на разкопки в Пуян, пров. Хънан са открити миди, наредени под формата на дракон от периода Ян-шао или от преди 6000 год. (вж. обр. 2) (中国文化).

Не е ясно, защо точно драконът става тотем на племето Ся, но несъмнено се превръща в един от главните тотеми на древнокитайските племена и сега образът му присъства неизменно в обичаите на всеки китаец и на всяко етническо малцинство¹.

Според речника „Шуоуън“, съставен през 200 г., драконът е цар на всички люспести създания: риби, влечуги, земноводни и други подобни. Ако поиска, може да стане невидим, половин година живее във водата, а през пролетта се издига в небето (когато съвездието Дракон е в зенита си). Китайският дракон е смятан за глух, защото думата „глух“ (聋) на китайски език звучи по същия начин – „лун“ – като думата „дракон“ въпреки, че в многобройните легенди се пресъздават разговори между смъртни и дракони. Тялото на дракона е съставено от части на девет животни: тяло на змия, рога на елен, очи на заек, глава на прасе, кон или камила, уши на крава, корем на жаба, люспи на шаран, нокти на ястреб и лапи на тигър. (Уолтърс 1995, 123124; 中国文化)(白龙).

Най-често драконът в древен Китай се среща като божество на водните стихии и се свързва с дъждовните облаци, на които лети, а често е и олицетворение на самите облаци. Ето защо една от способностите на драконите в китайската митология е да бъдат не огън, а вода или перли, които се изобразяват обгърнати в пламъци, близо до или излизащи от устата на дракон. А според един от митовете, на земята нямало реки и езера, съществувало само Източно море, в което живеели четири дракона: Драконът Лун, Жълтият дракон, Черният дракон и Перленият дракон. На земята настъпила голяма суша и хората нямало с какво да се препитават. Четирите дракона като видели това, съжалили хората и решили да поговорят с

Нефритовия владетел², който бил господар на небето, земята и моретата. Той, обаче, не удържал на обещанието си да прати дъжд и драконите решили да помогнат на хората като погълнат вода от морето и я разпръснат като дъжд с устите си. Тогава Нефритовият владетел се разгневил и заточил драконите на четири високи планини. Но и тогава те не съжалили за постъпката си и се превърнали в четирите големи реки в Китай – р. Яндзъ; р. Хуанхъ – Жълтата река; р. Хъйлундзян – прев. р. Черният дракон и река Джудзян – Перлената река (<http://www.crystallinks.com/chinadragons.html>).

В „Каталог на планините и моретата“, където се описват различни странни животни и растения, се срещат и разновидности на дракона – „тигрови дракони“ (худзяо) – „[т]е имат тяло на риба и змийска опашка“, „викат като патици“; „рибата-дракон“ (луню) – „[н]а вид е като дива котка“; „Веселящият се дракон“ (Иенлун), който „родил Разпореждащия се с мрака“; „Драконът, който се отзовава“ (Инлун) – „Той убил Чъю и Бащата Процъфтяващ (Куафу). Не могъл да се качи (на небето), затова долу (на земята) почнала суша. При суша приемат облика на Дракона, който се отзовава, и тогава се сдобиват със силен дъжд.“; „Драконът-светилник“ (Джулун) – „Като затвори очи настъпва тъмнина, като погледне (отвори очи) – става светло. (Той) не яде, не спи, не диша. Дарява вятър и дъжд. Осветлява Деветте тъми.“; „Роденият преди другите Дракон“ (Сиенлун) – „родил пръв (народите) *ди* и *цян*“³.

В Каталогите на планините, повечето от духовете притежават драконови части: „с тела на дракони и птичи глави“; „имат тяло на дракон и човешко лице“; „с човешко лице и тяло на дракон“; „с конски тела и драконови глави“, а в Каталогите на отвъдморските земи, боговете на Юга („Заклинащият огъня“), на Изтока („Виещият се Трънак“) и на Запада („Събиращият реколтата“) яздят по два дракона.⁴

Драконите са били смятани главно за водни животни, обитаващи езера, реки и морета: „... река Куан, тече на изток и се влива в Дзи. В нея има много дракони *дзяо*.“ (Каталог на планините и моретата⁵, 1985, с. 74). Други реки, изброени в Католага с много дракони в тях са реките Шъ, Лун и др.

Някои дракони обитавали небето, една четвърт от което било названо Дворец на Зеления дракон заради звездите, които в китайската астрономия съставляват съзвездията Дракон. Четирите звездни животни, които нямат връзка с 12-те животни от китайския зодиак, се използват за именуване на Четирите сектора на небето. „Още преди II в. пр. Хр. четирите посоки са представяни чрез четири звездни животни – Дракона за Изток,

Птицата за Юг, Тигъра за Запад и Костенурката за Север. Всяко животно има собствен цвят: Дракона – зеленото на Пролетта, Птицата – червеното на Огъня, Тигъра – святащото бяло на метала през Есента (метала на плугове или мечове) и за Костенурката – черно като нощ или вода.“ Преди да бъдат възприети Четирите Звездни Емблеми обаче, е имало само три и драконът отново е една от тях: Птицата Фън или Феникс⁶, Драконът и Цилин или Еднорогът⁷ (Уолтърс 1995, 123–124) (Вж. обр. 5).

Драконовият образ, както вече стана ясно е много популярен сред местното население и съществува в много и различни легенди и митове. В китайската митология дори съществува и йерархия сред драконите. Главният драконов цар (龙王) е Ао Гуан, следван от сина си Ао Бин. Сражавал се на страната на Джоууан⁸, Ао Бин бил убит. „Друг забележителен цар на драконите е Байлун (白龙) – Белият дракон, чиято история е съхранена върху каменна плоча в Храма на Белия дракон в планината Ян край Суджоу, провинция Дзянсу. При царуването на император Ан (379–419 г.) едно момиче срещнало старец, който я помолил да го подслони от идващата буря. На сутринта се оказало, че е браменна и родителите ѝ я изгонили от къщата. След време родила буца плът, която изхвърлила във водата. Буцата се превърнала в бял дракон, който се приближил към нея, но тя припаднала. Извила се страшна буря, драконът отлятял и я оставил, а тя не се съвзела от припадъка. Местните хора я погребали и гробът ѝ се превърнал в известния храм на Майката на Белия дракон“ (Уолтърс, 1995, 111).

Днес драконът продължава да живее в сърцата на китайците и символиката на неговия образ не се е откъснала от ежедневието им, въпреки че това мистично създание съществува само в древнокитайската митология. В Южен Китай на празника на драконовите лодки (Дуану), който се състои в началото на петия месец от лунния календар, се провежда състезание с лодки, под формата на дракони. Това е празник, на който се почита паметта на известния поет Цю Юан⁹ (IV–III в. пр.н.е), удавил се в реката, заради отчаяните условия в страната. Съществуват и много други празници, посветени на дракона, с по-специална символика като например „Драконът надига глава“, отбелязващ края на зимата, празнуван във втория месец на годината по лунния календар. Наричат го още Чунлундзие (春龙节) или Празник на пролетния дракон. „Легендата разказва, че след едногодишна суша драконът, обитаващ Небесната река, тайно изпратил на хората дъжд. Затова Юди (Нефритовият владетел) го затиснал с една планина и казал, че може отново да се върне на небето, ако дочака златен боб да поклъне. В резултат хората взели царевични зрънца и започнали да ги пукат в гореща

мазнина. Така „златният боб“ покланал и драконът бил освободен и се завърнал на небето. На този ден в някои области в провинция Шаанси всяко семейство прави пуканки и в същото време припява: „На втория ден от втория месец драконът повдига глава; нека големият хамбар да е препълнен, а малкият да прелива“. Така се изказва пожелание за благоприятно време и богат урожай. На много други места през този ден соевите кънове и т. нар. „драконови мустаци“ са се превърнали в традиция“ (Ниу, 2001, 387–388).

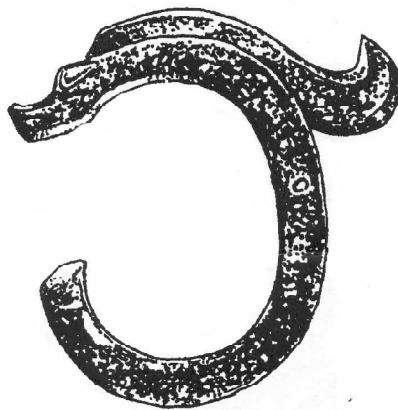
В митологията дракони теглят колесниците на различни божества, например на Слънцето, на Сиуанму¹⁰ и др. Дракон придружава и Пангу¹¹, легендарният архитект на вселената, изобразяван като джудже, облечено в мечка кожа, който държи чук и длето, с които създава вселената, заобиколен от Четирите създания: Костенурка, Феникс, Дракон и Еднорог. Древният историк Сю Джън, живял по време на Трицарствието (220–265 г.) пък пише, че Пангу е имал глава на дракон и змийско тяло.

Доста по-късно се появяват други две митични същества Ню Ва – (女媧) първата жена, която имала човешка глава и тяло на змия и Фу Си – (伏羲) първият мъж, който също имал човешка глава, но тяло на дракон. Именно те двамата създали първите човешки същества на земята, а легендата за тях била запазена на каменна плоча от времето на династия източна Хан (25–220 г.), където било издълбано сливането на телата на Ню Ва и Фу Си (Prof. David Chuanyan Lai, www.cic.sfu.ca/cchf/dragonInChina.html).

Днес много сгради в Китай имат по покривите си скулптури, изобразяващи драконови глави. В двореца Гугун¹² драконът присъства под формата на релефи по таваните, колоните, вратите, прозорците и каменните стълбища, а само в залата за церемонии релефите и рисунките на дракони наброяват повече от 10 000. Колко, обаче, е точният брой на драконите в Забранения град никой не може да каже със сигурност.

Стената на деветте дракона в парка Бейхай е друга забележителност, която рядко се пропуска от туристите в Пекин. Тя е с дължина 21 метра, широчина – 2 м., височина – 15 метра и е била построена през 1756 год. Въпреки изминалите години, обаче, цветовете на керамичните плочки, от които е направена не са избледнели въобще. Освен деветте големи дракона, на стената от край до край се виждат и други по-малки дракони – общо 635 на брой (вж. обр. 3, 4).

Драконът в китайската култура, както вече стана ясно, не символизира силата на мрака и не е демоничен образ, а точно обратното – той е символ на щастие и късмет. Сега обаче, неговият образ носи по-различно

玉龙(内蒙古出土)

Обр. 1. Фигура на дракон с конска глава и змийско тяло

中华第一龙(仰韶文化时期)

Обр. 2. Миди, наредени под формата на дракон

Обр. 3. Стената на деветте дракона в парка Бейхай, Пекин

Обр. 4. Стената на деветте дракона в парка Бейхай, Пекин,
един от драконите в по-близък план

Обр. 5. Дракон и феникс, изрязани от червена хартия

послание в Китай, а именно, че той символизира прогресивния дух на китаеца и се е превърнал в символ на китайския етнос.

БЕЛЕЖКИ

¹ В Китай съжителстват 56 националности.

² Юди – Нефритовият владетел – върховно божество в даоизма.

³ Ди и Цян – некуитайски племена от запад и северозапад.

⁴ При изброяването на разновидностите се следва изложението в паметника „Каталог на планините и моретата“, поради което съдържанието изглежда разпиляно.

⁵ „Каталог на планините и моретата“ – един от многото наситени с информация – реална и фантастична – древни паметници, датиран от ок. IV в. пр. н. е.

⁶ Феникс – свещена птица от китайската митология с огромни крила като облаци, която притежава редица въшебни качества, но не и да възкръсва от пепелта. Обикновено се изобразява като красива птица, а перата му са обагрени с петте цвята – червено, бяло, черно, зелено и жълто. Той е един от четирите символа на императорската власт, обикновено свързан с императрицата. Изразът „Дракон и Феникс“ означава съпругеско щастие (Вж. обр. 5).

⁷ Еднорог – митично същество, за което се смятало, че може да различи виновния от невинния. Той помагал на съдията Гаояо, като пробощдал виновния с рога си.

⁸ Джоууан (周王) – последният император от дин. Шан (1154–1121 г. пр. Хр.), известен като зъл тиранин, надминат по жестокост само от наложницата си Таджъ, за която се говори, че е най-лошата жена в историята.

⁹ Цю Юан – „първият фиксиран хронологически индивидуален поет на древен Китай. ... Двукратно отстраняван от своя пост, той, виждайки как царство Чу се подлага на ударите на съседни царства и коалиции, удари, за които той своевременно е предупреждавал, не издържа и слага край на живота си – удавя се в река Милуо“ (Беливанова, 2005, 187).

¹⁰ Сиуанму – Прародителката-Майка на западните владетели, една от най-важните фигури в китайската митология, която живее в палат в планината Кунлун.

¹¹ Пангу (盤古) – митична фигура. Според легендата Пангу създавал вселената в продължение на 18 000 години, и както работел, така и растял – с около 183 см всеки ден. Когато свършил работата си, тялото му станало същността на вселената – „дъхът му станал вятър и облаци, гласът – гръмотевичен тътен, лявото око – слънце, дясното око – луна, четирите крайника и туловището – четирите краища на света и петте върха; кръвта и соковете му се превърнали в по-големи и по-малки реки, сухожилията и кръвоносните

съдове – в речни долини и пътища, мускулите – в нивя, косите, брадата и мустаците му – в съзвездия и звезди, космите по тялото му – в треви и дървета, зъбите и костите – в метали и камъни, семето и костния мозък – в бисер и нефрит, струящата се пот – в дъжд и влага, а паразитите по тялото му, когато усетили вятъра, се превърнали в обикновен народ“ („Уюнлиниендзи“- изгубен паметник).

¹² Гугун – Забраненият град, императорският дворец на династиите Мин и Цин, най-посещаваният архитектурен паметник с музей, намиращ се непосредствено до площада Тиенанмън в центъра на Пекин, започнат през 1406 год., с обща площ 720 000 кв. м и над 9000 стаи.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Беливанова, Б. Древнокитайска литература. Христоматия. В. Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2005.

Ниу, Я. Съвременни постижения на филологическите науки и университетското обучение по чужд език. Драконът в сърцето на китаеца (с. 387–393). В. Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“, 2001.

Уолтърс, Д. Китайска митология, прев. Евгений Дончев. София, Абагар Холдинг, 1995.

Яншина, Э. М. Формирование и развитие древнекитайской мифологии. Москва, Наука, 1984.

Каталог на планините и моретата / Небесата питам, прев. Б. Беливанова. София, Наука и изкуство, 1985.

6. 韩鉴堂, *中国文化*, 北京语言大学出版社, 北京, 2004.

<http://www.crystalinks.com/chinadragons.html>

<http://www.cic.sfu.ca/cchf/dragonInChina.html>